

SITRA

Landed
där
ALLA
ÄLSKAR
att lära

#uusikoulutus, sitra.fi/uusi-koulutus

© Sitra 2015

Landet där alla älskar att lära

ISBN 978-951-563-932-5 (tryckt)

ISBN 978-951-563-933-2 (PDF) www.sitra.fi

Förfrågningar angående publikationen: julkaisut@sitra.fi eller

tfn +358 294 618 991

Pärmbild: Joanna Moorhouse

Tryck: Erweko Oy, Helsingfors 2015

Förord

Utbildningen är det finländska samhällets stolthet. Omvälvningarna i arbetslivet, digitaliseringen, ojämlikheten och ökningen av den kulturella mångfalden samt globaliseringen utgör emellertid en utmaning också för utbildningssektorns framtid. Hur kan vi med hjälp av utbildning uppfylla de föränderliga kompetenskraven i arbetslivet i framtiden? Hur värnar vi om likvärdighet i utbildningen och lika utbildningsmöjligheter för alla i ett samhälle som blir allt mer polariserat? Hur kan vi förnya utbildningen på ett elevorienterat sätt, med hjälp av tekniken och med tanke på framtiden? Borde utbildningssystemet vara fenomenbaserat i stället för den traditionella indelningen i läroämnen? Är handel med utbildning Finlands trumfkort i konkurrensen i framtiden?

Framför dig har du svaren på frågorna ovan enligt Sitras forum Ny utbildning. I publikationen sammanfattas de 31 forumdeltagarnas åsikter om hur den finländska utbildningssektorn borde utvecklas och vilken dess vision borde vara. Forumet har analyserat lärandet på alla skolstadier från vaggan till graven.

Under det halvår forumet pågick höll deltagarna oräkneliga diskussioner, gjorde kortvariga försök och debatterade livligt den finländska utbildningssektorns framtid. I forumets arbete deltog inte endast kärntruppen på 31 personer, utan forumet hörde också andra sakkunniga, hämtade inspiration under en exkursion till USA och bjöd in alla villiga att delta i diskussionen i forumets öppna Facebook-grupp med nästa 2 000 medlemmar.

Syftet med forumets budskap har inte varit att skapa en helhetsbild av allt som en reform av utbildningssektorn omfattar, utan man har i stället försökt betona teman som borde diskuteras mer öppet och kritiskt än för närvarande. Avsikten är att väcka tankar och passion i läsare samt att uppmuntra till en mer öppen och konstruktiv dialog om hur lärandet har förändrats – inte att tillfredsställa en publik som stöder sig på rådande tankegångar.

Texten består av material från forumet, som har bearbetats av forumdeltagaren och journalisten Anna-Sofia Berner. Under forumet producerades också många bloggar, artiklar och webbdiskussioner, som finns på webbplatsen för forumet Ny utbildning www.sitra.fi/uusi-koulutus.

Forumet Ny utbildning

Innehåll

Förord	1
Inledning: Finland utbildar för gårdagens värld	4
1 Den dumma är inte dum på riktigt	5
2 Siffrorna berättar inte tillräckligt om inläringen	6
3 Läraren får inte arbeta ensam	7
4 Riv skolan, bygg en by	8
5 Examen spelar ingen roll, kompetensen en viktig sådan	9
6 Projektrumban är orimlig	10
7 Rättvisa ersätter likvärdighet	11
8 Teknologi handlar inte om maskiner utan om människor	12
9 Vi kan föra utbildning till platser där den saknas	13
10 Kärlek kan inte mätas, men man kan visst se den	14
Forumet Ny utbildning, medverkande och möjliggörare	15

Vision

Landet
där alla älskar
att lära

Inledning

Finland utbildar för gårdagens värld

Förr var utbildning ett löfte om att komma framåt i livet, högre upp på samhällstegen. Det löftet har krossats. Även om man arbetar plikttroget och får sitt betyg är lönen för mödan inte längre automatiskt fast anställning och ett bra liv. När en skolelev protesterar och undrar vilken nytta med en övning egentligen är och varför han eller hon måste lära sig något, är det svårare än förr att svara.

Klyftan mellan utbildningen och det övriga livet är större än tidigare eftersom världen har förändrats snabbare än utbildningssystemet. Informationsmängden och möjligheterna att få information har ökat explosivt, yrken föds och dör snabbare än någonsin och inläring sker överallt. Det kan hända att en person har mer nytta av att spela mobilspel på sin fritid än att lära sig kasusformer utantill.

Det räcker inte längre med att finjustera timfördelning genom att öka matematikundervisningen och minska religionsundervisningen. Lärandet måste handla mer om att bearbeta helheter och frågor som inte har ett rätt eller fel svar. Läraren ska inte berätta för eleverna vem Kekkonen var, utan i stället visa dem hur de själva kan hitta information om honom. Utbildningens mål kan inte längre vara att informationen ska sitta i huvudet. Redan nu har ju nästan alla den i fickan. Man måste lära sig att utvärdera, tolka och använda information.

Kunskap och inläring är inte längre bundna till skolan på samma sätt som tidigare.

Man lär sig inte engelska genom att plugga ordlistor utan genom att använda språket i webbspel eller läsa fantasy litteratur. Om utbildningen inte förändras finns det risk att den blir en irrelevant institution som är isolerad från det övriga samhället. Det vore slöseri.

Vi kräver att utbildningen inte bara anpassar sig till förändringen utan också skapar förändring. Skapar orädda, empatiska och tänkande medborgare, som bär ansvaret för sig själva och andra. Människor som är nyfikna och som kan ta reda på saker och utvärdera den information de hittar. Människor som tål osäkerhet, som vågar förverkliga sina idéer och vid behov också bryta mot regler.

Det spelar ingen roll om en elev kan alla älvar i Österbotten utantill, känner igen grobladet eller kan skriva snyggt för hand. Men det är viktigt att eleven vill lära sig nya saker. Vi vill att Finland ska vara landet där alla älskar att lära.

“Vi har länge ridit på vågen av Pisa-hysteri och intalat oss att vår skola är utmärkt. Vi har en alldeles fantastisk skola för gårdagen. Den är inte för idag eller för framtiden.”

Tiina Silander, direktör för lärarutbildningen i Jyväskylä

FORUMET NY UTBILDNING

Forumet Ny utbildning ingår i Sitras utbildningsverksamhet, vars syfte är att stöda finländska beslutsfattare och reformatorer att tillsammans greppa samhällsrelaterade utmaningar och möjligheter som är viktiga med tanke på framtiden. Livskraft-forumen, en serie forum till vilka också forumet Ny utbildning hör, samlar ihop en grupp opinionsbildare som representerar hela samhällsskalan från aktörer på gräsrotsnivå till politiska beslutsfattare. De lär av varandra och söker djärva lösningar till de strukturella och kulturella problem som borde åtgärdas i Finland. Resultaten av arbetet är praktiska försök och aktiviteter i syfte att lösa samhälleliga problem som identifierats på forumet. Forumet Ny utbildning genomfördes mellan december 2014 och juni 2015.

1

Den dumma är inte dum på riktigt

Var du bra i skolan? Det brukar vi fråga varandra. Frågan i sig säger mycket. Vi lever alltså i en värld där somliga var bra i skolan och andra dåliga.

Vi ser det på motsatt vis: skolan är dålig för somliga. Skolan har en gång i tiden skapats för att välja ut människor för olika uppgifter och roller i samhället. På 2010-talet identifierar skolan bäst akademiska färdigheter. De andra får känna sig dumma. Det är en stor sak. Att varje dag direkt eller indirekt få höra att du inte är så värst klipsk, att du inte kunde det där och att inte heller det här lyckades. Till vilket slag liv leder en sådan utbildning?

I själva verket är det skolan som är dum, eftersom den inte ser människors olika styrkor och färdigheter.

Ur skolans synvinkel är praktiskt arbete, sociala färdigheter, olika passioner och intressen sekundära. I slutändan kan just de här färdigheterna vara väsentliga med tanke på elevens framtid. I Finland finns det tiotusentals ungdomar som befinner sig utanför utbildningen och arbetslivet. De är människor vars styrkor och färdigheter inte har identifierats.

Läroplanen rekommenderar redan nu att man identifierar övergripande kompetens. Det är en bra rekommendation, som borde införas på alla skolstadier. Vi vill att varje ung person som går ut grundskolan ska veta vad han eller hon är bra på och kunna informera andra om det. När vi känner våra styrkor vågar vi också utveckla våra svagheter – alltså göra saker som är svåra för oss.

Vi frågar fortfarande barn och unga om deras favoritämne, trots att världen inte kan avgränsas med hjälp av läroämnena. Lärandet ska inte längre utgå ifrån någon pedantiskt definierad allmänbildning, utan ifrån varje persons egna intressen. Det innebär inte att man bara ska syssla med trevligt pyssel. Barn är av naturen intresserade av världen och utbildningen borde ta vara på den här nyfikenheten. Fenomenbaserat lärande är ett verktyg som kan användas. Där behandlas frågor på verklighetens villkor, inte på schemats.

I slutändan borde utbildningen bara lära eleverna en enda sak: inläring. I en värld som ständigt förändras måste man hela tiden lära sig nya saker. Det är svårt om vi tror att vi är dumma.

“Lärandet är inte broccoli, som måste glaseras med choklad för att lättare slinka ner. Lärandet är en otrolig måltid i en trestjärnig Michelin-restaurang.”

Lauri Järvilehto, Filosofher

FÖRSÖK

Vid Ritaharju skola i Uleåborg har man systematiskt styrt verksamhetskulturen i riktning mot öppet samarbete. I Ritaharju tar lärarna tillsammans fram verksamhetsmodeller, som snabbt testas. Under våren 2015 ordnades för hela högstadiet i Ritaharju en gemensam **vecka med fenomenbaserat lärande**, då gränserna mellan såväl klasserna som ämnena suddades ut.

Syftet med **försöket Unelmaklubi (Drömklubben)** är att föra fram de studerandes styrkor och på så sätt göra det lättare för dem att identifiera sina drömmar och låta dem inspirera den framtida karriären. Försöket genomfördes med studerande vid Helsingfors Universitet i form av två workshoppar.

HUR KOMMA VIDARE?

- Skolans viktigaste uppgift är att identifiera elevernas styrkor och utveckla deras inlärningsfärdigheter.
- Praktiskt arbete, sociala färdigheter och egna intressen måste ges en större roll än för närvarande.
- Fenomenbaserat lärande och projektlärande måste införas på alla skolstadier.

2

Siffrorna berättar inte tillräckligt om inläringen

Det nuvarande bedömningssystemet leder ofta till att eleverna strävar efter betyg i stället för kunskap. Gymnasiet är ett bra exempel. Många abiturienter väljer i studentskrivningarna ämnen som är lätta och som de är bra på.

Bedömningen borde ändras till individuell och kontinuerlig respons på alla skolstadier. Den borde berätta om en individs personliga utveckling i stället för att jämföra honom eller henne med andra. Nu har man definierat en miniminivå för inläringen, men också en maximinivå. Hur kan en elev som fått högsta betyg gå vidare?

Videospelen kan användas som modell för det nya bedömningssystemet. Det borde bestå av kompetensnivåer. När du klarar en sak som krävs, kan du gå vidare till nästa nivå. I det nuvarande systemet är det möjligt att gå från en nivå till nästa utan att ha lärt sig något. När en elev får en sexa på betyget går han eller hon vidare, även om eleven i fråga bara har lärt sig hälften av det som krävdes. Samtidigt måste en del elever knega på med samma saker trots att de redan har klarat av den nivån. Förr stannade man på klass, men vi vill komma bort från tydliga klassgränser.

Skolorna måste också lära sig att identifiera och erkänna andra än akademiska färdigheter i bedömningen. Varje lärare måste hitta en färdighet där en elev är värd högsta betyg. I bedömningen borde man kunna höra också andra än lärarna, exempelvis ledarna i någon fritidssysselsättning. På samma sätt hör man redan nu arbetsgivarna i bedömningen inom yrkesutbildningen.

Webbakademin Khan Academys grundare Salman Khan anser att framtidens betyg borde inkludera en portfölj av projekt som eleven har klarat. Det kan vara fråga om robotar som eleven har byggt, tavlor som eleven har målat eller program som eleven har kodat. Dessutom skulle betyget innehålla kamraternas och gruppens bedömning av eleven som ledare och kommunikatör samt av hans eller hennes empatiska förmåga. Det här är egenskaper som intresserar arbetsgivarna redan nu, men de har inte fått någon formell ställning.

En förändring av bedömningssystemet påverkar också urvalet av studerande till vidareutbildning. Medeltalet på betyget borde inte få hindra någon från att fortsätta sina studier efter grundskolan. Olika färdigheter bör i högre grad än för närvarande beaktas i möjligheterna till vidareutbildning. Vi vill ha fler praktiska prov och intervjuer i urvalet av studerande till utbildningen på andra stadiet, och särskilt till yrkesutbildningen, som komplement till inträdesprov och medeltal.

Högskolornas inträdesprov bör elimineras. Det nuvarande systemet med inträdesprov är massivt och ett slöseri med både tid och resurser. Varje utbildningsprogram behöver inte ett eget urvalsprov, utan högskolorna skulle kunna göra sina studerandeurval i mer omfattande helheter. Det viktigaste är att visa att man är motiverad och kan studera och lära.

HUR KOMMA VIDARE?

- Man måste övergå från sifferbedömning till bedömning som grundar sig på kompetens.
- Praktiska prov måste läggas till bedömningen och inträdesproven.
- Högskolornas nuvarande system för inträdesprov måste förnyas.

”Den som är skicklig på att arbeta med händerna får aldrig studera inom sin bransch, om vi inte slutar med att stirra på medeltalet på betygen. Om jag vill ha en fantastisk träbåt, spelar det då någon roll om den som gör båten har 6 i modersmål och 5 i miljölära?”

**Maarit Korhonen,
klasslärare**

NÄR BEDÖMNINGEN TAR MAKTEN

Ute i världen går trenden i riktning mot en allt mer detaljerad bedömning av lärandet. Exempelvis i USA väcker standardtesten för den grundläggande utbildningen frustration och oro för om lärandet bedöms på rätt sätt.

Trots att kravet på jämförbarhet ökar, måste det finländska utbildningssystemet hålla fast vid vikten av kompetens som grund för bedömningen.

3

Läraren får inte arbeta ensam

Utbildningen förändras inte om lärarnas arbete inte förändras. En självständig, motiverad och högt utbildad lärare är en hjälte i Pisa-Finland. Lärarna i Finland har stor autonomi och makt att välja vad och hur de undervisar. En del lärare vill gärna lära sig något nytt. De är djärva och utvecklar undervisningen och lärandet.

Men lärarnas autonomi gör det också möjligt att stänga klassrummets dörr och fortsätta som om ingenting hade förändrats i världen. Det möjliggör stora skillnader mellan skolor och klasser. En del lärare använder tekniken, prövar på nya bedömningsmetoder och väljer bort pulpeterna. Andra håller fast vid det gamla.

I skolorna råder fortfarande ofta en hierarkisk kultur, där eleverna står lägre än lärarna och lärarna står lägre än rektorn. Här måste man åstadkomma en förändring. I framtiden är läraren i allt högre grad en tränare, som har i uppgift att hjälpa varje elev att hitta sin egen väg.

Lärarna borde arbeta i team. Undervisa tillsammans och slå ihop sin kompetens i fenomenbaserade studier. Den här verksamhetsmodellen borde utvecklas mer systematiskt än tidigare. Rektorerna måste leda pedagogiken och personalen i stället för att administrera och förvalta. Läget är optimalt för detta just nu, när en stor del av rektorerna vid skolor i Finland går i pension under de närmaste åren.

Arbetet är hela tiden mindre beroende av tid och plats. En bra arbetsplats är en plats där man inte bara stirrar på antalet arbetstimmar utan i stället ser resultatet. Det här gäller också lärarna. En förändring kräver att lärarnas arbetstid utvecklas. Enligt lärarfacket OAJ vill största delen av lärarna utveckla nya arbetstidsmodeller, som främjar utvecklingen av undervisningen och lärandet. Redan nu utvecklas lärarnas årsarbetstid i alla sektorer inom undervisningen. Den här utvecklingen måste fortsätta.

När ålders- och läroämnesgränserna bryts ned i skolorna måste lärarna samarbeta mer än tidigare. Mycket av stelheten i utbildningssystemet kommer från lärarutbildningen och lärarnas arbetsbeskrivning. Varför får en lärare lägre lön ju yngre barn han eller hon undervisar? Varför stöder systemet inte nätverksarbete? Det nuvarande systemet med ämneslärare utgör ett hinder för övergången till fenomen- och projektbaserat lärande, eftersom alla skyddar sitt eget läroämne. Vi anser att alla skolor borde vara lika flexibla som daghemmen. Lärarna måste vid behov kunna undervisa varandras grupper eller undervisa tillsammans och även inkludera yrkesutbildade personer inom andra branscher.

Lärarutbildningen måste reformeras så att den bättre uppfyller de krav som digitaliseringen och internationalismen ställer. Varje lärare borde få en utvecklingsplan, som arbetsgivaren stöder. Nu kör lärarnas fortbildning fast på att det blir dyrt att anställa en vikarie. En lärare, om någon, måste vara en förespråkare för det nya och förutse framtiden.

”Endast de lärare som inte bryr sig om regler klarar av att arbeta på ett nytt sätt.”

Professor Teemu Leinonen

HUR KOMMA VIDARE?

- Vi måste övergå från ensamarbete till teamarbete och delningskultur.
- Lärarnas arbetstid måste bli mer flexibel än idag.
- Fortbildningen för lärare måste ta framtiden i beaktande.

FÖRSÖK

Hur kan lärare som är intresserade av utveckling erbjudas utrymme, verktyg och möjligheter att utveckla skolan inifrån? **Försöket Koulun kehittäjä-opettajat (Utvecklingslärare)** gav fyra klasslärare tillfälle att pröva vilken modell med utvecklingslärare som kunde fungera i Finland. Det finns många fungerande modeller och de hör ihop med skolornas och kommunernas storlek och utvecklingsbehov. Som utvecklingsobjekt utpekades bland annat kompanjonlärarskap, att betrakta olika samordningsuppgifter som en del av undervisningsskyldigheten samt att granska användningen av arbetstid till samplanering och kriterierna för bedömning av kravnivån.

4

Riv skolan, bygg en by

”Makerkulturen och Finlands spelindustris historia visar att om det officiella systemet inte fungerar så går det också att lära sig saker på annat håll.”

**Nuppu Stenros,
Wärkfests grundare**

Först under den senare hälften av 1800-talet började man bygga separata skolhus på landsbygden och i städerna i Finland. Vi vill komma bort från dessa igen. Skolorna måste stå i kontakt med det övriga samhället också som lokaler. I stället för att bygga nya skolor borde man bygga inlärningsbyar, som står i intensiv växelverkan med världen runtom dem.

Inspiration kan man hämta ur makerkulturen, där deltagarna lär sig att lösa problem tillsammans i ett skapande nätverk. All information finns redan på webben. I fysiska lokaler för att tillämpa och vidareutveckla den tillsammans. Muren mellan skolorna och den övriga världen ska göras porös så att tankar, färdigheter och kunskaper hela tiden rör sig genom den i båda riktningarna. Samtidigt får eleverna möjlighet att handla som aktiva samhällsmedlemmar och medborgare.

Vi vill att inte enbart skolor utan också företag, sammanslutningar och organisationer ska vara verksamma i inlärningsbyarna. Det är lätt för eleverna att får testa sina kunskaper och färdigheter i praktiken, när det i samma byggnad eller byggnadskomplex som skolan finns en bilverkstad, en tankesmedja och ett ålderdomshem. Även universiteten skulle vara verksamma i en del inlärningsbyar. Där skulle människor i olika ålder och med olika bakgrund träffas.

I byarna skulle också social- och bildningstjänsterna arbeta tillsammans.

Medel som är allokerade till reparationer och nybyggen under innevarande regeringsperiod borde styras till att bygga inlärningsbyar. Även de samarbetspartner som är verksamma i byarna skulle vara med och bära ansvaret för byggkostnaderna. Byggnaderna av byarna borde också få stöd av planeringspolitiken.

Idén med en inlärningsby kan också tillämpas på befintliga byggnader. Man måste bara lämna byggnaderna oftare och riva murarna inne i byggnaderna. Skolorna måste bli grannskapets centrum. Lärande är inte bundet till ålder, grupp eller plats. Arkitekturen kan hjälpa oss att åstadkomma en förändring av tänkandet. I Ritaharju skola finns ett annex som är helt utan korridorer – hur förändrar det lärandet? Gymnasieeleverna vid Nurmijärven yhteiskoulun lukio beslöt att ta skolans matsal i användning för tysta studier.

En förändring kräver också praktiska politiska beslut. En klasslärare i Helsingfors glädde sig nyligen åt stadsstyrelsens rekommendation att grupper av skolelever ska få använda kollektivtrafiken avgiftsfritt dagtid. Numera har klassen i en förortsskola råd att göra tre tur- och returesor med metro under läsåret.

FÖRSÖK

Syftet med evenemanget **Wärkkee-päevä** i Pielavesi var att etablera makerkulturen i Finland. Runt om i världen samlar den här typen av gör-det-själv-evenemang och -sidor personer som är intresserade av byggande, skapande arbete, vetenskap, ny teknik och konst, och som vill dela sina idéer och färdigheter med andra. Makerevenemang och -sidor synliggör kompetens som annars skulle försvinna i garagen, verkstäder eller kretsar.

HUR KOMMA VIDARE?

- Lärandemiljöerna måste öppnas mer för samhället runtom dem.
- Makerkulturen och learning-by-doing måste spridas till det finländska utbildningsfältet.
- Medel som är allokerade till reparationer och nybyggen måste styras till att bygga inlärningsbyar.
- Informationsutbytet mellan skolan och socialmyndigheterna måste förbättras.

5

Examen spelar ingen roll, kompetensen en viktig sådan

I Finland finns mer än 300 000 arbetslösa. Av alla finländare som fyllt 15 år har 1,4 miljoner endast fullföljt sin läroplikt. I den här gruppen finns enorma mängder outnyttjade mänskliga resurser. Samtidigt utexamineras från våra universitet rader av magistrar som upplever att de har gjort allting rätt, men att deras framtid trots det är osäker. En person utan utbildning eller med avbrutna studier kan gå förbi med hjälp av sin egenhändigt inlärd kompetens och sin personlighet.

Samtidigt som kompetensen blir allt viktigare, håller värdet av examina och en formell utbildning på att smulas sönder. Examina fungerade under ett industriellt tidevarv i en värld där kompetensen enkelt kunde spjälkas upp i prydliga klasser. Identifieringen av kunskaper och färdigheter var jämförbar och enklare än idag. I stället för prydliga kompetensfack behövs numera förmåga att överskrida gränserna mellan olika vetenskapsgrenar och hela tiden lära sig nya färdigheter.

Finansieringen av utbildningen minskar, trots att utbildningen producerar värde för både individen och samhället. Här finns en inkonsekvens. Utbildningspolitiken har också blivit allt mer komplicerad. Hur kan vi veta vilka kunskaper och färdigheter som behövs i framtiden?

Ännu i början av 2000-talet ville man ha fler Nokia- och pappersingenjörer i Finland. Fel gissat. Man förutspår att många yrken dör och nya föds i allt snabbare takt. Alltså föråldras utbildningspolitiska beslut snabbt. Inte ens en universitetsexamen är en garanti för en anställning. Högskolorna borde följa upp de studerandes sysselsättning i stället för utexamineringen. Enligt ambassadören för den finländska skolan Pasi Sahlberg är den viktigaste färdigheten i arbetslivet i framtiden varje persons förmåga att skapa sig ett arbete.

Inläring sker inte bara genom hela livet utan också över hela dess omfång: från ett år till ett annat och dygnet runt. Den formella utbildningen är endast en liten del av allt som vi lär oss. Människor måste ha allt mer flexibla möjligheter att söka sig till nya yrken och komplettera sin kompetens. All utbildning måste inte leda till en examen, utan exempelvis det fria bildningsarbetets och webbstudiernas värde borde accepteras allt tydligare. Murarna mellan olika skolor, såsom gymnasiet och yrkesskolan, får gärna rivas. Det viktiga är inte var man har studerat, utan vad man har lärt sig.

HUR KOMMA VIDARE?

- Vid högskolorna bör man övergå från specialiserade examina till mer omfattande paletter av studier.
- I stället för en utbildningsfåra behövs flexibla och individuella studievägar.
- Nya lösningar behövs för att göra

IDÉ

Digitala kompetensmärken är ett sätt att göra kompetensen synlig överallt. Idén är att lärandet inte är begränsat endast till skolan eller ens till hemkommunen, utan att man kan söka lärdomar globalt på webben och att ett kompetensmärke kan beviljas av någon på andra sidan jordklotet utifrån principen om peer learning. I Finland kan man bevilja och förtjäna kompetensmärken exempelvis på webbplatsen www.oppiminenonline.com.

”Vi lever i en värld där yrkeskompetensen i allt högre grad beror på vårt eget intresse. För att upprätthålla sin kompetens krävs att man ivrigt följer sin bransch och skaffar sig nya färdigheter innan skolan eller arbetsgivaren ens har hört talas om dem.”

Jari-Pekka Kaleva, politisk analytiker vid Neogames

6

Projektrumban är orimlig

”När man sparar genom av dra in tio funktioner från basverksamheten, kommer fem av dem tillbaka som fem olika projekt. Det leder till fem ansökningar, fem beslut, uppföljning av och rapportering om fem projekt.”

Statssekreterare Esa Suominen

HUR KOMMA VIDARE?

- Från projekt måste man övergå till försök och nationell påverkan – projektmedlen lönar det sig att styra till reformen av basverksamheten.
- Mer evidens- och forskningsbaserat beslutsfattande i utbildningsbesluten.
- Ett What Works-center måste grundas vid Utbildningsstyrelsen.

FÖRSÖK

Education Model Canvas är ett verktyg som stöder planeringen av innovationer i undervisningen. Canvas är en visuell karta, som gör det lättare att ställa de rätta frågorna och på så sätt skapa en djupare insikt i den modell som planeras. Syftet med verktyget är att hjälpa utvecklarna att synliggöra idéer och projekt, ställa de rätta frågorna och hitta de rätta samarbetsparterna. Mer om Canvas hittar man på <http://www.sitra.fi/hankkeet/uuden-koulutuksen-kokeilut>

I Finlands kommuner skrivs årligen minst 3 000 projektansökningar med anknytning till utbildning. För att behandla dessa krävs bara vid Utbildningsstyrelsen cirka trettio personers årliga arbetstid. Kommunerna har anställda vars enda uppgift är att ansöka om projektfinansiering.

All uppmärksamhet fästs vid ansökningarna. Ingen hinner följa upp resultaten av projekten och vad man har lärt sig. Nu används projektfinansieringen ofta till att upprätthålla gammal verksamhet i stället för att skapa något nytt. I projektvärlden rapporteras också misslyckanden till sin fördel. Informationen om effektiva och ineffektiva idéer ökar inte. Goda idéer uppkommer hela tiden, men de sprids inte. Trots det används årligen mer än 200 miljoner euro av offentliga medel till projekt.

Vi anser att det här saknar rim och reson. I stället för att dela ut medel till mer än tusen projekt årligen, borde medlen gå till tjugo projekt. De här projekten ska vara sträva efter att förändra utbildningen och lärandet på djupet och förmedla resultaten till alla aktörer inom utbildningssystemet. Hur kan man ändra på en gruppindelning som är baserad på ålder? Tänk om eleverna själva skulle få bestämma vad de vill studera? Hur skulle gymnasiet se ut om det skapades från grunden idag?

Projekten ska inkludera forskare, organisationer och företag. Resultaten bör analyseras grundligt. Man måste informera öppet också om misslyckanden.

Alla nya idéer är inte bra och ibland kan genomförandet gå åt skogen. När man en gång har misslyckats, kan man undvika kvicksanden nästa gång.

Mer evidens- och forskningsbaserat beslutsfattande behövs i utbildningen. Det är speciellt viktigt i ett land där 70 procent av de kommunala beslutsfattarna är 55 år fyllda. De har inte själva gått grundskolan och har inte heller barn som för närvarande deltar i den grundläggande undervisningen. Besluten kan inte grunda sig på magkänsla och gamla uppfattningar om vad en bra utbildning innebär.

Man måste kunna dela ut små summor helt utan byråkrati. Dessa kan lärare, rektorer och elever själva anhänga om för sina idéer. På så sätt skapas en flexibel försökskultur, där man i stället för att planera kan sätta i gång med verksamheten direkt. Vem som helst kan experimentera, och en förändring kan också börja bland barnen. Genom försök lär de sig att påverka sitt eget liv och ta ansvar för sin omgivning.

Ett nätverk skapas av personer som har avlagt rektorexamen, där man kan sprida kompetens och idéer. Till Utbildningsstyrelsen vill vi ha ett center som tar modell av centret What Works i Storbritannien. Dess uppgift är att sprida beprövad, testad praxis.

7

Rättvisa ersätter likvärdighet

Likvärdighet är ett av den finländska utbildningens viktigaste värden – kanske till och med det viktigaste. Ingen ifrågasätter att alla ska ha möjlighet att lära, skaffa sig utbildning och komma framåt i livet. Trots det lever vi i ett land där pojkarna i Östra Finland enligt Pisa-resultaten ligger två år efter flickorna i Norra Finland i fråga om läsfärdighet.

Skillnaderna har också ökat inom städerna. Enligt forskare Venla Bernelius är skillnaderna mellan olika stadsdelar i Helsingfors större än skillnaderna mellan olika kommuner. Det svagaste elevområdet i huvudstaden ligger under de svagaste kommunerna i landet enligt flera indikatorer. Särutvecklingen mellan skolorna i fråga om elevernas kunskaper har ökat kontinuerligt sedan 1990-talet. Inlärningsresultaten vid olika skolor i en och samma stad skiljer sig märkbart – trots idealet med likvärdighet.

***”För att Finland ska nå framgång i framtiden måste vi identifiera varje
ung persons talang och utveckla den. I varje kille som nu hänger i ett
shoppingcenter utan något att göra finns en enorm potential.”***

Aleksej Fedotov, grundare av programmet Muutosvoima

Uppdelningen av skolorna i Finland i bra och dåliga skolor har ändå bara börjat. I Sverige började den regionala särutvecklingen tidigare och man upptäckte inte farorna i tid. Vårt grannland är ett utmärkt dåligt exempel för oss. Med hjälp av aktiv politik kan vi fortfarande påverka utvecklingen. Skolorna i utmanande områden kan bli de mest innovativa skolorna i hela landet. I skolor med svagare inlärningsresultat råder ett skriande behov av nya verksamhetsmetoder.

Som exempel kan man ta Åbo, där nya lärare utbildas i Kråkkärret. Alltså i en förort där andelen elever med främmande språk som modersmål är större än någon annanstans i Finland.

Avgiftsfri utbildning i sig är ingen garanti för lika möjligheter för alla. I Framtidsutskottets publikation Suomen sata uutta mahdollisuutta (Finlands hundra nya möjligheter) konstateras att läraren har mycket lite individuell tid för varje elev i undervisningen i sin nuvarande form, och att eleverna inte har möjlighet att välja inlärningsätt som passar just dem. Likvärdighet ska inte betyda samma sak för alla. Utbildningen bör bli individuellare och mer varierad.

Eleverna representerar olika bakgrunder och nationaliteter. De har olika intressen. I stället för likvärdighet borde man tala om rättvisa. Det stelbenta utbildningssystemet bör ge efter och se eleverna som individer, inte som en massa. Lärandet påverkas av om man bor på landet eller i en stad, i en fattig förort eller ett förmöget villaområde. Naturligtvis påverkar också elevernas modersmål. De här skillnaderna bör identifieras och utbildningen, pedagogiken och läromedlen bör skräddarsys enligt dem. Skolan måste hjälpa eleverna att se möjligheter och skapa kontakter utanför sin egen livsmiljö. Möjligheten till inspirerande inläring får inte bero på postnumret. Närskolan måste vara en bra skola.

HUR KOMMA VIDARE?

- Man måste fortsätta att motarbeta utvecklingen i riktning mot växande skillnader – med aktiv politik kan närskolorna fortsätta att hålla hög kvalitet.
- Man måste övergå från likvärdighet till rättvisa och från en enda modell till individuella lösningar.

Teknologi handlar inte om maskiner utan om människor

”Vi digitaliserar allt som går att digitalisera. Hur går det med skolan?”

**Sami Honkonen,
utvecklingsdirektör vid
Reaktor**

FÖRSÖK

Opetalks.com är ett enkelt sätt att sprida bästa praxis i fråga om lärande. Syftet är att främja en delningskultur och göra bästa praxis tillgänglig för alla.

Education Innovation Hackathon

förde under två dagar samman experter på undervisning, kodning och affärsverksamhet för att ta fram nya lösningar för lärande och undervisning. Försöket ordnades i samarbete med yrkeshögskolan Oulun Ammattikorkeakoulu och en av lösningarna var exempelvis en knapp som underlättar peer learning i klassrummet.

HUR KOMMA VIDARE?

- Samarbetet mellan teknologiutvecklare och pedagoger måste öka.
- Digitala läromedel måste tas i användning snabbare.
- Utnyttjandet av data om vårt eget lärande måste främjas.
- Distansundervisningen måste utvecklas systematiskt till exempel genom att lägga ut flera gymnasiekurser på webben.

I skolorna i Finland används minst informationsteknik i Europa. Närmare var tredje elev använder aldrig eller nästa aldrig dator i skolan. Och digitaliseringen har bara börjat, den håller inte på att mattas av. Digitala tjänster blir någon gång i framtiden lika vardagliga som el och vatten.

De barn som nu börjar skolan är kvar i arbetslivet ännu 2070. De behöver lära sig att använda teknologi lika smidigt som de klarar trottoarer, vägguttag och vattenkranar. Medborgarfärdigheter, medieläs- och skrivfärdigheter samt kunskap om datasäkerhet är absolut nödvändiga på webben. Det räcker inte med att bara introducera tekniken i skolorna. Det viktiga är inte om eleverna har surfplattor i stället för böcker och om läraren har en videokanon i stället för en overheadprojektor. Tekniken måste användas till att ändra verksamheten och lärandet. I stället för utrustning är det fråga om pedagogik. Vi behöver en revolution för trevligt lärande.

Det behövs inte längre några massiva statsledda eller kommunala programansaffningar. Man behöver bara släppa lös eleverna på webben och se till att där finns utmärkt pedagogiskt innehåll också på de inhemska språken. Pedagogernas uppgift är att göra, hitta och använda detta. Utbudet är mycket större än förr, då det bara fanns några bokserier att välja mellan. Det är en enorm möjlighet. När nya läromedel utvecklas måste pedagoger och teknologiutvecklare kunna samarbeta friktionsfritt. Vi vill se vad Finlands spelbransch och Finlands lärare kan åstadkomma tillsammans.

Redan nu kan var och en skapa sin egen lärandemiljö. Utöver digitala läromedel och spel kan de bestå av öppna digitala arkiv, sociala medier och bibliotek. Den formella utbildningen och de gamla institutionerna måste i allt högre grad styras mot att använda befintliga informationskällor och använda informationen till att skapa något nytt. Biblioteken måste allt mer bli platser där människor i olika ålder möts och delar med sig av sin kompetens. Även i den formella utbildningen undervisar eleverna allt oftare varandra och sina lärare.

Digitaliseringen utmanar de traditionella examensstrukturerna och hierarkierna. Konkurrensen på utbildningsmarknaden blir allt mer global, när vem som helst kan följa föreläsningar vid elituniversiteten avgiftsfritt och utan att resa sig ur soffan där hemma. Relationen mellan närvaro och distanslärande är centrala frågor i den nya utbildningen. Det är viktigare än någonsin tidigare att begrunda när det lönar sig att föra samman personer i verkliga livet och när det räcker med en virtuell förbindelse.

Var och en måste kunna samla data om sitt eget lärande på ett ställe. En medborgare måste också äga och kunna hantera dessa data. Ute i världen talar man om quantified learning, idén att vi kan utveckla oss själva på samma sätt som vi utvecklar vår välfärd med hjälp av hälsodata. Med teknologins hjälp kan vi få skraddarsydda uppgifter, gå framåt i egen takt och ständigt hitta nya, intressanta saker att lära oss.

9

Vi kan föra utbildning till platser där den saknas

Vi vill inte enbart ha ett land där alla älskar att lära. Vi vill ha en värld där alla älskar att lära. Finland måste skapa nya normer för lärandet, som alla andra eftersträvar. Vi ska inte exportera endast utbildning, utan framför allt lärande.

Den finländska utbildningsexporten är laddad med många önskningar som aldrig gick i uppfyllelse. Företagare Saku Tuominen har påpekat att undervisningen i hela världen är en business värd 7 biljoner euro, medan Finlands andel är anspråkslösa 30 miljoner euro, trots att den finländska utbildningen är världens bästa varumärke. Exporten sker splittrat här och där, och vi vet ännu inte vad vi egentligen borde sälja.

Samtidigt finns en enorm efterfrågan på utbildning ute i världen. Det finns miljontals människor som skulle ha användning för kunskaper och färdigheter, med början från läsfärdighet.

Den finländska yrkesutbildningen och dess innovationer skulle kunna ge världens miljontals arbetslösa unga färdigheter som ger arbete och försörjning. Man måste kunna tänka tillräckligt stort. Det är bättre att sälja något för ett par tiotus till miljoner köpare, än att sälja för några tusenlappar till några hundra personer. Vi exporterar inte ett utbildningssystem, vi exporterar produkter och tjänster.

Den traditionella uppdelningen i kommersiell utbildningsexport och utvecklingssamarbete måste brytas. Marknaden är densamma. Med förenade krafter kan man nå framgång också i stora anbudsförfaranden. Pedagoger, teknologitvecklare och försäljare måste vara närmare bundna till varandra än för närvarande.

Utvecklingssamarbetet måste vara ett verkligt samarbete. Där inget utbildningssystem finns eller systemet är bristfälligt, finns det möjlighet att direkt övergå till en ny utbildning. Knappa resurser skapar innovationer. Nu förfasar vi oss över skolor i utvecklingsländer, där det varken finns pulpeter eller böcker. Samtidigt besöker internationella gäster Playful Learning Center vid Helsingfors universitet för att beundra det moderna klassrummet, där det varken finns pulpeter eller böcker.

Utbildningsexporten lider av samma benägenhet att sola sig i sin egen förträfflighet som hela det finländska utbildningssystemet. Vi kan inte längre tänka att vi är bäst och förvänta oss att resten av världen tittar in för att beundra vår utbildning. Ute i världen skapas hela tiden nytt, och vi måste vara redo att låna och stjäla de bästa idéerna. Vi kan inte bara exportera utbildning, vi måste också importera den.

HUR KOMMA VIDARE?

- Finländska inlärningslösningar måste produktifieras för export med ett öga på efterfrågan.
- Nya typer av verksamhetsmodeller måste utvecklas för dem som exporterar utbildning och en enda strategi för utbildningsexporten måste utarbetas för hela Finland.
- Utbildningen ges plats i kärnan i utvecklingssamarbetet.
- En lönsam exportprodukt skapas av modellen för yrkesutbildning.

”Vi måste fråga oss vad vi kan lösa med utbildning. Ute i världen finns ett skriande behov av färdigheter och framtidstro. Där finns marknaden.”

**Laura Vanhanen,
utbildningsexpert vid
Kyrkans Utlandshjälp**

FÖRSÖK

Försöket Rajat ylittävää yhteistyötä ammatillisen koulutuksen vientiin

(Gränsöverskridande samarbete för export av yrkesutbildning) hade som syfte att öppna en diskussion och belysa de hinder som måste övervinnas för att främja exporten av yrkesutbildning. Dessa är bland annat lagstiftning, brist på marknadsdata och affärskompetens samt bristande samarbete mellan olika aktörer. I workshopen nådde man samförstånd om de centrala frågor som behöver lösas och skapade relationer för framtida samarbete.

10

Kärlek kan inte mätas, men man kan visst se den

Hur börjar en förändring och hur sprids den? Borde man riva de gamla strukturerna eller förändra kulturen? Ta stora kliv mot framtiden eller gå framåt ett steg i taget? Allt det här måste göras samtidigt. Strukturerna kan ibland utgöra ett hinder för en förändring av kulturen. Men inget förändras heller bara med hjälp av organisationsscheman och lådlekar. Ofta måste man bara börja göra på ett annat sätt.

Vi kan inte skapa ny utbildning med en enda lösning, utan det behövs flera förändringar som tillsammans förändrar hela verksamhetskulturen. Det behövs föregångare och missionärer, regelbrytare och personer som gör upp nya regler. "Det här har vi redan testat" är ett argument som ofta tar kål på diskussionen. Så borde det inte få vara. Det borde öppna diskussionen. Jaså, var har det testats? Hur testas man? Fungerar det? Varför testas vi inte hos oss?

Även från toppen av samhället kan man uppmuntra till förändring. All lagstiftning med anknytning till lärande borde samlas ihop och en lättfattlig version utarbetas. Det samma gäller läroplanen. Av den borde göras en enkel och användarvänlig version på webben. Både lagar och läroplan måste utvärderas enligt hur de tjänar lärandet. I stället för normer behövs mål.

Det centrala i den nya utbildningen är eleverna och deras upplevelse. Det är svårt att mäta kärlek, men den kan observeras. Elevers upplevelse är den viktigaste indikatorn på framgång på alla utbildningsnivåer från förskolepedagogik till vuxenutbildning. Allting måste i första hand bedömas ur elevens synvinkel, inte ur lärarens eller förvaltningens perspektiv. Ledarens uppgift är att skapa förutsättningar för eleverna att hitta sin passion och styrka samt att få använda dessa. Han eller hon tränar och tjänar en grupp individer som lär sig av varandra. Öppenhet, förmåga att lyssna på respons och få eleverna att delta är väsentliga egenskaper för att skapa den här gruppen. De är gruppens kärna. Målen för lärandet kommer att fastställas tillsammans med eleverna.

Den nya utbildningen blir aldrig färdig. Den måste hela tiden förändras. Vi kan inte begränsa förändringen till läroplaner på 500 sidor eller examensreformer. När de blir klara har världen redan förändrats. Vi kan inte förvänta oss att förändringen börjar uppifrån eller nerifrån. Den måste börja överallt samtidigt.

HUR KOMMA VIDARE?

- Beslut om utbildningen och dess utveckling måste göras så att de är fokuserade på elevens behov, inte på organisationens.
- Från normstyrning måste man övergå till målstyrning.
- En mer användarvänlig version av läroplanen utarbetas och läggs ut på webben.

"Vi måste våga krypa ut ur våra tunnor och tillsammans sätta iväg mot förändringen."

Pertti Parpala, rektor för Ritaharju skola

FÖRSÖK

Bakom försöket **Living Lab Lukioon -kokeilu** ligger en modell som krossar de traditionella hierarkierna så att rektor, lärarna och eleverna tillsammans planerar undervisningen. Försöket ordnades vid gymnasiet Nurmijärven yhteiskoulun lukio med stöd av modellen för deltagande design Edukata, som har utvecklats vid Aalto-universitetet. Gymnasiets elever deltog i workshopar där de tog fram idéer för att utveckla skolan genom snabba försök.

Nätverket för skolutveckling

Majakka-Fyren, som koordineras av Utbildningsstyrelsen, är ett samarbetsnätverk för mer än 170 grundskolor. I ett försök som genomfördes tillsammans med forumet Ny utbildning testades en webbaserad lösning som stöd för nätverkets arbete. Hur kan ett enkelt, smart och förmånligt verktyg öka samarbetet, den gemensamma utvecklingen och spridningen av innovationer?

Forumet Ny utbildning, medverkande och möjliggörare

Anna-Sofia Berner, Helsingin Sanomat
Aleksej Fedotov, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto*
Kirsi Harra-Vauhkonen, Sanoma Pro Oy
Sami Honkonen, Reaktor Oy
Jan-Markus Holm, EduCluster Finland Oy
Mervi Jansson, Omnia
Laura Juvonen, Teknologiateollisuuden 100-vuotissäätiö
Lauri Järvillehto, Filosofian Akatemia
Jari-Pekka Kaleva, Neogames Finland ry
Bob Karlsson, Utbildningsstyrelsen
Maarit Korhonen, Åbo stad
Tapio Kujala, Kansanvalistusseura
Kristiina Kumpulainen, Helsingfors universitet
Mikko Kutvonen, Designorienterad stad
Nina Lahtinen, Undervisningssektorns Fackorganisation
Jarkko Lahtinen, Finlands Kommunförbund
Maisa Lehtovuori, STT-lehtikuva
Teemu Leinonen, Aalto-universitetet
Petri Lempinen, STTK*
Ulla Nord, Helsingfors Diakonissanstalt
Pertti Parpala, Ritaharjun koulu
Leena Pöntynen, Ylöjärvi stad
Immo Salo, Ivorio Oy
Tiina Silander, Jyväskylän universitet
Mika Sivula, Pielavesi kommun
Nuppu Stenros, WÄRK ry
Esa Suominen, Finansministeriet*
Heikki Toivanen, Partus Oy
Anu Urpalainen, Riksdagen*
Laura Vanhanen, Kyrkans Utlandshjälp
Milma Arola, Sitra

Vid Sitra har arbetet i forumet letts av:

**Hannele Laaksolahti, Päivi Hirvola, Riina Kopola, Kalle Nieminen, Jonna Aakkula,
Heli Nissinen och Tapio Anttila.**

*Organisation när forumet öppnades i december 2014

Ett stort tack till alla medverkande i Sitras forum Ny utbildning!

SITRA

Jubileumsfonden för Finlands självständighet

Östersjögatan 11–13, PB 160,
00181 Helsingfors

Telephone +358 294 618 991
sitra.fi

VI LÄR OSS TILLSAMMANS,
HYLLA VÅRA MISSTAG

Glöm väggarna, glöm projektdjungeln. Vi testar smått, lär oss snabbt och sprider de bästa lösningarna som nationell praxis.

VI INSER VÅRA STYRKOR

Vi lär oss saker i stället för läroämnena, stöder elevernas styrkor och hjälper dem över hinder. Utbildningspolitiken är den bästa välfärdspolitiken.

VI SIKTAR MOT FRAMTIDEN,
SIKTAR MOT VÄRLDEN

Den digitala världen utmanar skolvärlden. Vi säkerställer lärarnas kompetens och fördjupar samarbetet mellan personer med digital och pedagogisk sakkunskap. Vi tar oss an globala problem genom att skapa